

BIJLAGE. Effectief onderwijs

In de brede basiszorg staat de leerkracht centraal. Via een goed klasmanagement¹ creëert de leerkracht een positieve, veilige en krachtige leeromgeving die de diversiteit op school en in de klas benut, afgestemd is op de onderwijs- en opvoedingsbehoeften van elke leerling, ervoor zorgt dat alle leerlingen actief deelnemen aan de lessen en activiteiten, en het leerrendement bij alle leerlingen verhoogt².

In latere fasen van het zorgcontinuüm³ zullen andere onderwijsprofessionals, zoals de zorgcoördinator, leerlingenbegeleider, pedagogisch begeleider of CLB-medewerker, de leerkracht(en) bijstaan in het reflecteren over en het uitwerken van een aanbod dat tegemoetkomt aan de onderwijs- en opvoedingsbehoeften van een (groepje) leerling(en). Samen zoeken ze naar mogelijke, redelijke aanpassingen of bijstellingen van het klassikale aanbod. Hierbij hebben ze specifiek aandacht voor aanpassingen die ten goede komen aan alle leerlingen en in de brede basiszorg toegepast kunnen worden.

Dankzij kennis van effectieve onderwijsstrategieën kunnen alle onderwijsprofessionals bijgevolg een bijdrage leveren aan het leerproces van leerlingen en een verbetering van de kwaliteit van het onderwijs⁴. Hieronder halen we enkele evidence-based⁵ strategieën aan om het schools leren van cognitief zwakke tot sterke leerlingen te bevorderen. Voor de selectie baseerden we ons in eerste instantie op onderzoek van Mitchell over 'wat werkt' voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Hij gaat ervan uit dat deze strategieën voor alle leerlingen effectief kunnen zijn⁶. In de bespreking van de geselecteerde strategieën zijn ook andere bronnen verwerkt.

- ▶ Coöperatief leren in groepen: help leerlingen te leren van elkaar. Verdeel leerlingen in groepjes en laat ze elkaar helpen bij het uitvoeren van individuele en groepsopdrachten. Zorg voor een gezamenlijk groepsdoel waarop de leerlingen als groep worden geëvalueerd maar geef aan dat elke leerling verantwoordelijk is voor zijn eigen leren.

¹ Voor voorbeelden van klasmanagement in secundair onderwijs, zie Valcke, M. & De Craene, B. (2016). *Klasmanagement en reflectie. Naar een schoolbrede aanpak*. Gent: Academia Press; Verbeeck, G., Leroy, A., & Struyf, E. (2016). *Regisseer je klas. Oefeningen in klasmanagement*. Antwerpen: Pelckmans Pro.

² Zie <http://www.steunpuntdiversiteitenleren.be/themas/krachtige-leeromgeving>, geraadpleegd op 23 mei 2019.

³ Zie voor de verschillende protocollen Verhoogde zorg – Fase 1 en Uitbreiding van zorg – Fase 2.

⁴ Pameijer, N., Denys, A., Timbremont, B., & Van de Veire, H. (2018). *Handelingsgericht werken. Samenwerken aan schoolsucces. Vlaamse editie*. Leuven: Acco.

⁵ De besproken strategieën zijn hoofdzakelijk gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek (research-based). In de onderwijspraktijk is het van belang om wetenschappelijke kennis aan te vullen met inzichten van ervaren onderwijsprofessionals (practice-based), eigen opvattingen, voorkeuren en ervaringen (opinion-based) en normen en waarden (value-based). Het toepassen van de 'juiste mix van informatie' uit deze verschillende bronnen zorgt voor een 'evidence-informed' onderwijspraktijk, zie Pameijer, N., Denys, A., Timbremont, B., & Van de Veire, H. (2018). *Handelingsgericht werken. Samenwerken aan schoolsucces. Vlaamse editie*. Leuven: Acco.

⁶ Mitchell, D. (2015). *Wat echt werkt. 27 evidence based strategieën voor het onderwijs*. Huizen, Nederland: Uitgeverij Pica.

Specifiek Diagnostisch Protocol bij cognitief sterk functioneren Specifiek Diagnostisch Protocol bij cognitief zwak functioneren en verstandelijke beperking

Bij coöperatief leren streef je heterogene groepen na. Homogene groepen zijn doorgaans af te raden, zeker als het leerlingen betreft die extra ondersteuning nodig hebben. Bij flexibele, heterogene (sub)groepen kunnen zwakkere leerlingen zich immers optrekken aan en leren van sterkere leerlingen. Daarentegen stimuleren homogene groepen sterke leerlingen net om van en met elkaar te leren en elkaar te motiveren. Door uitdagende doelen die doorzettingsvermogen vragen, leren ze leren en ervaren ze dat inzet loont⁷. Varieer dus bewust in de groepssamenstelling, afhankelijk van je doelstellingen.

- ▶ Peer tutoring en de invloed van groepsgenoten: Zet klasgenoten in om elkaar te ondersteunen en te onderwijzen. Maak gebruik van de natuurlijke sociale relaties in je klas of over de klassen heen.

Het geslaagd organiseren van peer tutoring levert winst op voor alle betrokken partijen. De tutor leert iets aan een ander uitleggen, de tutee krijgt meer oefentijd en sociale aansluiting en de leerkracht krijgt meer ruimte om andere leerlingen te ondersteunen⁸.

- ▶ Formatieve toetsing en feedback⁹: Creëer een klimaat dat fouten beschouwt als leeransen¹⁰. Geef doelgerichte, specifieke en heldere feedback die voortbouwt op kwalitatief goede instructie. Ga na hoe de feedback ontvangen wordt, wat het effect is op het leerproces van je leerlingen en pas eventueel je strategieën aan in functie daarvan. Informeer je leerlingen over hun vooruitgang en prijs hen om hun inzet en doorzetting¹¹.
- ▶ Inrichting van het klaslokaal: Bied een ruimte aan die leren mogelijk maakt. Pas het schoolgebouw en/of het klaslokaal aan volgens de gehanteerde visie op onderwijs.

Leerlingen en leerkrachten presteren beter in goed ontworpen en onderhouden klaslokalen. Veiligheid, temperatuur, ventilatie, akoestiek en verlichting kunnen hierbij een rol spelen.

- ▶ Veilig klasklimaat¹²: Schep een veilige, positieve en motiverende klassenomgeving.

Een kwaliteitsvolle leerkracht-leerlingrelatie bevordert de leerprestaties¹³ en schoolse betrokkenheid¹⁴ van leerlingen en kan een beschermende rol spelen bij

⁷ Pameijer, N., Denys, A., Timbremont, B., & Van de Veire, H. (2018). *Handelingsgericht werken. Samenwerken aan schoolsucces. Vlaamse editie*. Leuven: Acco.

⁸ Pameijer, N., Denys, A., Timbremont, B., & Van de Veire, H. (2018). *Handelingsgericht werken. Samenwerken aan schoolsucces. Vlaamse editie*. Leuven: Acco.

⁹ Zie ook de toelichting rond feedback in Pameijer, N., Denys, A., Timbremont, B., & Van de Veire, H. (2018). *Handelingsgericht werken. Samenwerken aan schoolsucces. Vlaamse editie*. Leuven, Acco.

¹⁰ Hattie, J. (2013). *Leren zichtbaar maken: Nederlandse vertaling van Visible learning for teachers*. Sint-Niklaas: Abimo.

¹¹ Zie **Bijlage Mindset**; Coppieters, J. (2019) Effectieve feedback in het onderwijs. Acco: Leuven/ Den Haag.

¹² Tips om een veilig klasklimaat te creëren, zie <https://www.klasse.be/136929/trauma-tips-veilige-klas/>, geraadpleegd op 13 november 2018.

¹³ Hattie, J. (2013). *Leren zichtbaar maken: Nederlandse vertaling van Visible learning for teachers*. Sint-Niklaas: Abimo.

¹⁴ Roorda D.L., Koomen, H.M.Y., Spilt, J.L., & Oort, F.J. (2011). The Influence of Affective Teacher–Student Relationships on Students' School Engagement and Achievement: A Meta-Analytic Approach' *Review of Educational Research*, 81(4), 493–529.

Specifiek Diagnostisch Protocol bij cognitief sterk functioneren Specifiek Diagnostisch Protocol bij cognitief zwak functioneren en verstandelijke beperking

leerlingen met een verhoogd risico op schoolse moeilijkheden¹⁵. Ook het op een positieve manier kijken naar eigenschappen van leerlingen biedt kansen die hun functioneren en welbevinden verhogen¹⁶.

- ▶ Zelfregulerend leren: Help leerlingen hun eigen leren in handen te nemen. Met het aanleren van een zelfregulerende strategie tot probleemoplossing help je leerlingen om (a) hun eigen doelen te stellen op grond van hun voorkeuren en behoeften, (b) actieplannen te ontwikkelen en te implementeren om die doelen te bereiken, (c) zelf hun voortgang naar het bereiken van die doelen te evalueren, (d) doelen en actieplannen naar behoeven te wijzigen. Opdrachten die de motivatie van leerlingen stimuleren, bevatten haalbare uitdagingen. De leerkracht spreekt de leerling aan op een niveau dat net buiten bereik is van wat hij op dat moment kan en weet (zone van de naaste ontwikkeling¹⁷). Motiverende opdrachten wekken nieuwsgierigheid op, sluiten aan bij hun talenten en interesses, wakkeren fantasie aan en zijn betekenisvol. Daarnaast hebben de meeste leerlingen, ook sterke leerlingen, gerichte ondersteuning nodig om te leren hoe ze hun werk kunnen uitvoeren. Ondersteun het leren leren geïntegreerd tijdens de lessen, zodat leerlingen de vaardigheden direct kunnen toepassen¹⁸. Hetzelfde geldt voor het leren inspanssen, volhouden en omgaan met faalervaringen.
- ▶ Voldoende effectieve onderwijstijd: Zorg voor zo ruim mogelijke onderwijstijd van leerlingen tijdens de les, de schooldag en doorheen het schooljaar. Efficiënte overgangen geven minder gelegenheid tot probleemgedrag of tot het uitstellen van een nieuwe taak. Bovendien hebben moeilijk lerende leerlingen de extra instructie- en oefentijd hard nodig om bepaalde vaardigheden onder de knie te krijgen. Mogelijkheden om extra tijd te creëren kunnen bijvoorbeeld liggen in het inroosteren van intensieve instructie aan een kleine groep of peer tutoring¹⁹.

¹⁵ Spilt, J., Koomen, H., Verschueren, K. & Buyse, E. (2016). Hoofdstuk 15: Interacties tussen leerkrachten en individuele leerlingen. In K. Verschueren & H. Koomen (Red.) *Handboek Diagnostiek in de leerlingenbegeleiding: Kind en context*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

¹⁶ Zie [Blogbericht 'Positieve psychologie in het onderwijs'](#), geraadpleegd op 13 november 2018.

¹⁷ Zie [Bijlage Cognitieve ontwikkelingstheorieën](#), Socioculturele theorie van Vygotsky.

¹⁸ Leren leren omvat het verwerven van vaardigheden, zoals plannen, organiseren, prioriteren, anticiperen, evalueren en problemen oplossen. Zie Pameijer, N., Denys, A., Timbremont, B., & Van de Veire, H. (2018). *Handelingsgericht werken. Samenwerken aan schoolsucces. Vlaamse editie*. Leuven, Acco.

¹⁹ Pameijer, N., Denys, A., Timbremont, B., & Van de Veire, H. (2018). *Handelingsgericht werken. Samenwerken aan schoolsucces. Vlaamse editie*. Leuven: Acco.